

מתי ומדוע נבחרה ירושלים?

הרב חיים נבון (שיעור מס' 150)

"מלכי צדק מלך שלם"

וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו. ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני. ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנו את יחידך ממני. וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו. ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראא אשר יאמר היום בהר ה' יראא

6. "ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלם בהר המוריה" (דברי הימים ב ג', א).

7. "אמר הקב"ה: אברהם קרא אותו 'יראה', שנאמר: 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר בהר ה' יראה'. ושם קרא אותו 'שלם', שנאמר: 'ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין וגו'. אם אני קורא אותו יראה, כדרך שקראו אברהם, שם צדיק ומתועם. ואם אני קורא אותו שלם, כדרך שקראו שם, אברהם צדיק ומתועם. אלא הריני קורא אותו בדרך שקראו אותו שניהם: ירושלים - יראה שלום" (ילקוט שמעוני תהילים רמז תתיד).

8. "המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר: 'ולך לך אל ארץ המוריה' ונאמר בדברי הימים: 'ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה'... ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נברא" (רמב"ם, הלכות בית הבחירה ב', א-ב).

ג. איפה?

9. "לבננמן אמר ידיד ה' ישפן לטחט עליו חפף עליו כל היום ובין כפתיו שכן" (דברים ל"ג, יב).

1. "ויהי בימי אמרפל מלך שנער אריוף מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים. עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך (צביים) צבויים ומלך בלע היא צער... ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים... וינסו מלך סדם ועמרה... ויקחו את כל רכש סדם ועמרה ואת כל אכלם וילכו. ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו והוא יושב בסדם... וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד דן. ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויפס וירדפם עד חובה אשר משמאל לדמשק. וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם.

ויצא מלך סדם לקראתו אחרי שובו מהכות את כדרלעמר ואת המלכים אשר אתו אל עמק שוה הוא עמק המלך. ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון. ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ. וברוך אל עליון אשר מגן צריך בנידן ויתן לו מעשר מכל. ויאמר מלך סדם אל אברם תן לי הנפש והרכש קח לך. ויאמר אברם אל מלך סדם הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ. אם מחוט ועד שרוף נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשיתי את אברם" (בראשית י"ד).

2. "נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו. ויהי בשלם ספו ומעונתו בציזן" (תהילים ע"ו, ב-ג).

3. "ויהי כשמע אדני צדק מלך ירושלים כי לכד יהושע את העי... (יהושע י', א).

4. "ואבשלם לקח ויצב לו (בחיו) בחייו את מצבת אשר בעמק המלך כי אמר אין לי בן בעבור הזכיר שמי ויקרא למצבת על שמו ויקרא לה יד אבשלם עד היום הזה" (שמואל ב י"ח, יח).

ב. העקידה

5. "ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני. ויאמר קח נא את בנו את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך..."

ה. כיבוש ירושלים

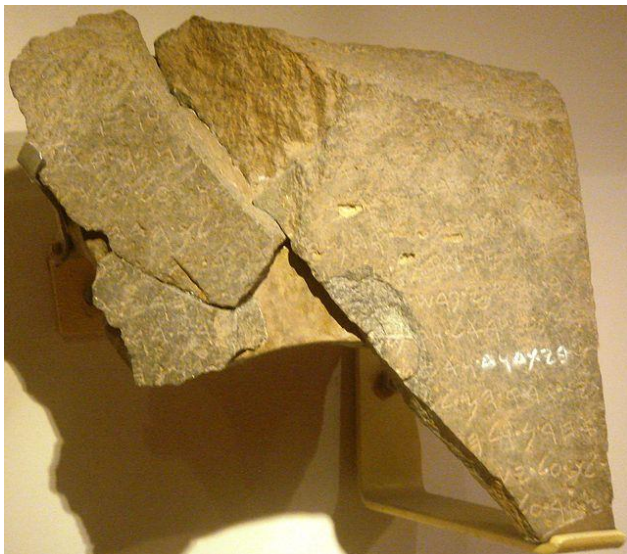
19. "ויבאו כל זקני ישראל אל המלך חבירוֹנָה ויִכָּרְתוּ לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי ה' וַיִּמְשְׁחוּ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל. כֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמַלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה מֶלֶךְ. בְּחֶבְרוֹן מֶלֶךְ עַל יְהוּדָה שִׁבְעַת שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מֶלֶךְ שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה. וַיִּלְךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם אֶל הַיְבֵסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא תָבֹא הַנָּהָ כִּי אִם הַסִּיָּרֶף הַעֲוָרִים וְהַפְּסָחִים לֵאמֹר לֹא יָבֹא דָוִד הַנָּהָ. וַיִּלְפַּד דָּוִד אֶת מִצְדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד. וַיֹּאמֶר דָּוִד בְּיָוִם הַהוּא כָּל מִכָּה יְבֵסִי וַיִּגַע בַּצְּנוּר וְאֶת הַפְּסָחִים וְאֶת הַעֲוָרִים (שנאו) שְׁנָאֵי נֶפֶשׁ דָּוִד עַל כֵּן יֹאמְרוּ עֹנֵר וּפְסָח לֹא יָבֹאוּ אֶל הַבַּיִת. וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּצְדָּה וַיִּקְרָא לָהּ עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן הַמְּלוּא וַבַּיִתָּהּ. וַיִּלְךְ דָּוִד הַלֹּף וַגְּדוּל וְה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ" (שמואל ב ה', ג-י).

20. "וַיֹּאמֶר דָּוִד כָּל מִכָּה יְבֵסִי בְּרֵאשׁוֹנָה יִהְיֶה לְרֹאשׁ וּלְשָׂר וַיַּעַל בְּרֵאשׁוֹנָה יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה וַיְהִי לְרֹאשׁ" (דברי הימים א י"א, ו).

ו. ירושלים - עיר דוד

21. "מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא בְחַרְתִּי בְעִיר מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְבַנּוֹת בַּיִת לַיהוָה שְׂמִי שֵׁם וְלֹא בְחַרְתִּי בְּאִישׁ לַיהוָה נֶגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל. וְאַבְחָר בִּירוּשָׁלַם לַיהוָה שְׂמִי שֵׁם וְאַבְחָר בְּדָוִד לַיהוָה עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל" (דברי הימים ב ו', ה-ו).

22. כתובת תל דן. מודגשות המילים "בית דוד"

10. "אָבָד תִּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אַתֶּם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הַרְמִים וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רִעְנָן" (דברים י"ב, ב).

11. "וַיַּעַשׂ יְהוָה הַרְעָ בְּעֵינֵי ה' וַיִּקְנָאוּ אֹתוֹ מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ אַבְתָּם בְּחַטָּאתָם אֲשֶׁר חָטְאוּ. וַיִּכְנֹו גַם הָמָּה לָהֶם בְּמוֹת וּמַצְבוֹת וְאֲשֵׁרִים עַל כָּל גְּבְעָה גְבְּהָה וְתַחַת כָּל עֵץ רִעְנָן" (מלכים א י"ד, כב-כג).

12. "וַיִּנְחַם דָּוִד אֶת בַּת שִׁבְעָה אֲשֶׁתוֹ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה וַתֵּלֶד בֶּן (ויקרא) וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וְה' אֱהַבֵּהוּ. וַיִּשְׁלַח בְּיַד נָתָן הַנְּבִיא וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יְדִידְיָה בְּעֶבְרֵת ה'" (שמואל ב י"ב, כד-כה).

13. "קָרוֹב לַשְׁמוּעַ שְׁלֹכַךְ לֹא גָלוּהוּ, שְׁלֹא יִנְהַגוּ בַּזִּיּוֹן בְּשִׁילָה וְנוֹב וְגַבְעוֹן, כְּשִׁידְעוּ בְּבִירוֹר שְׁלֹא זֶה הַמְּנוּחָה וְהַנְּחִלָּה" (כלי יקר, דברים י"ב, ד).

ד. ימי ההתנחלות והכיבוש

14. "וְאֶת הַיְבֵסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא (יוכלו) יָקְלוּ בְנֵי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וַיֵּשֶׁב הַיְבֵסִי אֶת בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (יהושע ט"ו, סג).

15. "וְאֶת הַיְבֵסִי יֵשֶׁב יְרוּשָׁלַם לֹא הוֹרִישׁוּ בְנֵי בְנֵימִן וַיֵּשֶׁב הַיְבֵסִי אֶת בְּנֵי בְנֵימִן בִּירוּשָׁלַם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (שופטים א', כא).

16. "וַיִּלְחַמּוּ בְנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַם וַיִּלְכְּדוּ אוֹתָהּ וַיַּכּוּהָ לְפִי חֶרֶב וְאֶת הָעִיר שְׁלָחוּ בְּאֵשׁ. וְאַחַר יָרְדוּ בְנֵי יְהוּדָה לְהִלָּחֵם בְּכַנְעַנֵי יוֹשְׁבֵי הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה" (שופטים א', ח-ט).

17. "וַיִּקֶּם וַיִּלְךְ וַיָּבֵא עַד נֹכַח יְרוּשָׁלַם וְעַמּוֹ צָמַד חֲמוּרִים חֲבוּשִׁים וּפִילֵגְשׁוֹ עִמּוֹ. הֵם עִם יְבוּס וְהַיּוֹם רַד מְאֹד וַיֹּאמֶר הַנְּעַר אֶל אֲדֹנָיו לָכֵּה נָא וְנִסּוּרָה אֶל עִיר הַיְבֵסִי הַזֹּאת וְנָלִין בָּהּ. וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲדֹנָיו לֹא נִסּוּר אֶל עִיר נְכָרִי אֲשֶׁר לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנָּהָ וְעַבְרָנוּ עַד גְּבְעָה" (שופטים י"ט, י-יב).

18. "הִיתָה קְבֵלָה אֲצִלֶּם כִּי צִיּוֹן רֹאשׁ מַמְלַכַת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִלְכּוּ אוֹתָהּ אֲלֵא מִי שִׁהִיָּה מֶלֶךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְעַד הַיּוֹם לֹא נִתְקִימָה מַלְכוּת בִּישְׂרָאֵל, כִּי שְׂאוּל לֹא קָמָה מַלְכוּתוֹ" (רד"ק, שמואל ב ה', ו).

23. ירושלים בימי בית ראשון (מתוך ויקיפדיה)

ז. הר הבית והמקדש

24. "וַיְהִי כִּי יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְהוּא הֵנִיחַ לוֹ מַסְכִּיב מִכָּל אֲיִבָיו. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵל נָתָן הַנְּבִיא רְאֵה נָא אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וְאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בַּתּוֹךְ הַיְרִיעָה. וַיֹּאמֶר נָתָן אֵל הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לָךְ עָשָׂה כִּי ה' עִמָּךְ. וַיְהִי בַלְיָלָה הַהוּא וַיְהִי דְבַר ה' אֵל נָתָן לֵאמֹר. לָךְ וְאֶמְרָתְךָ אֵל עֲבָדֶי אֵל דָּוִד כֹּה אָמַר ה' הַאֲתָה תִּבְנֶה לִּי בַיִת לְשֹׁכְתִי. כִּי לֹא יִשְׁכַּתִּי בְּבֵית לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וְאֶהְיֶה מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן. כָּכֹל אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָר דְּבַרְתִּי אֶת אֶחָד שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לְרַעוֹת אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר לָמָּה לֹא בְנִיתֶם לִי בַיִת אֲרָזִים. וְעַתָּה כֹּה תֹאמַר לְעַבְדֵי דָוִד כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן הַנְּהוּה מֵאֲחֵר הַצֹּאֵן לְהִיוֹת נָגִיד עַל עַמִּי עַל יִשְׂרָאֵל. וְאֶהְיֶה עִמָּךְ כָּכֹל אֲשֶׁר הִלַּכְתָּ וְאֶכְרַתָּה אֶת כָּל אֲיִבֶיךָ מִפְּנֵיךְ וְעֲשִׂיתִי לָךְ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ. וְשִׁמְתִי מְקוֹם לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וְנִטְעַתִּיו וְשָׁכַן תִּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד וְלֹא יִסִּיפוּ בְנֵי עוֹלָה לְעַנּוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר בְּרָאשׁוֹנָה... כִּי יִמְלֹאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת אֲבֹתֶיךָ וְהִקִּמְתִּי אֶת וְרַעַף אֶתְרִיךְ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ וְהִכִּינְתִּי אֶת מַמְלַכְתּוֹ. הוּא יִבְנֶה בַיִת לְשִׁמִּי וְכִנְנְתִּי אֶת כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם." (שמואל ב ז', א-ג).

25. "וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמָה (בנו) בְּנֵי אֲנִי הֵיךְ עִם לְבָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם ה' אֱלֹהֵי. וַיְהִי עָלַי דְּבַר ה' לֵאמֹר דָּם לְרֹב שָׁפַכְתָּ וּמִלְחָמוֹת גְּדוֹלוֹת עָשִׂיתָ לֹא תִבְנֶה בַיִת לְשִׁמִּי כִּי דָמִים רַבִּים שָׁפַכְתָּ אֶרְצָה לְפָנָי. הִנֵּה בֵן נוֹלָד לָךְ הוּא יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה וְהִנְחֹתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסָּבִיב כִּי שִׁלְמָה יִהְיֶה שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אָתָּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו. הוּא יִבְנֶה בַיִת לְשִׁמִּי" (דברי הימים א כ"ב, ז-י).

26. "וַיַּעֲמֵד שָׁטָן עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּסֵּת אֶת דָּוִד לְמַנּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל... וַיִּרַע בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים עַל הַדְּבָר הַזֶּה וַיַּךְ אֶת יִשְׂרָאֵל... וַיִּתֵּן ה' דְּבַר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׂבָעִים אֶלֶף אִישׁ... וַיִּשְׁלַח הָאֱלֹהִים מִלְאָךְ לִירוּשָׁלַם לְהַשְׁחִיתָהּ וּכְהַשְׁחִיתָהּ רָאָה ה' וַיִּנְחָם עַל הַרְעָה וַיֹּאמֶר לְמִלְאָךְ הַמְשִׁחִית רַב עַתָּה הֲרַף יָדְךָ וּמִלְאָךְ ה' עָמַד עִם גֶּרֶן אֲרָנָן הַיְבוּסִי... וּמִלְאָךְ ה' אָמַר אֵל גֹּד לֵאמֹר דָּוִד כִּי יַעֲלֶה דָוִד לְהַקִּים מִזְבֵּחַ לַה' בְּגֶרֶן אֲרָנָן הַיְבוּסִי... וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל אֲרָנָן תָּנָה לִי מְקוֹם הַגֶּרֶן וְאֶבְנֶה בּוֹ מִזְבֵּחַ לַה' בְּכֶסֶף מְלֵא תָנָהוּ לִי וְתַעֲצֵר הַמַּגִּפָּה מֵעַל הָעָם. וַיֹּאמֶר אֲרָנָן אֵל דָּוִד קַח לָךְ וַעֲשֵׂה אֲדָנִי הַמֶּלֶךְ הַטוֹב בְּעֵינֵי רָאָה נְחִיתִי בְּקָר לְעֹלוֹת וְהַמּוֹרִגִים לְעַצִּים וְהַחֲטִיִּים לְמַנְחָה הַכֹּל נְתַתִּי. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְאֲרָנָן לֹא כִּי קָנָה אֶקְנֶה בְּכֶסֶף מְלֵא כִּי לֹא אֶשָׂא אֲשֶׁר לָךְ לַה' וְהַעֲלוֹת עוֹלָה חֲנָם. וַיִּתֵּן דָּוִד לְאֲרָנָן בְּמִקוֹם שְׁקָלֵי זָהָב מִשְׁקָל שֵׁשׁ מֵאוֹת. וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַה' וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים וַיִּקְרָא אֵל ה' וַיַּעֲנֶהוּ כְּאִשׁ מִן הַשָּׁמַיִם עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה. וַיֹּאמֶר ה' לְמִלְאָךְ וַיִּשָּׁב חֲרָבוֹ אֵל גְּדָנָה. בַּעַת הַהִיא בְּרֵאוֹת דָּוִד כִּי עָנָהוּ ה' בְּגֶרֶן אֲרָנָן הַיְבוּסִי וַיִּזְבַּח שָׁם. וּמִשְׁכַּן ה' אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה בְּמִדְבָר וּמִזְבֵּחַ הָעוֹלָה בַּעַת הַהִיא בְּבָמָה בְּגִבְעוֹן. וְלֹא יָכַל דָּוִד לְלַכֵּת לְפָנָיו לְדָרֵשׁ אֱלֹהִים כִּי נִבְעַת מִפְּנֵי חֲרָב מִלְאָךְ ה'. וַיֹּאמֶר דָּוִד זֶה הוּא בַיִת ה' הָאֱלֹהִים וְזֶה מִזְבֵּחַ לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל"

(דברי הימים א כ"א, א-כ"ב, א).

27. "כִּי בַחַר ה' בְּצִיּוֹן אֲנִי לְמוֹשָׁב לוֹ. זֹאת מְנוּחָתִי עַד־עַד פַּה אֲשַׁב כִּי אֹתִי־יָהּ" (תהלים קל"ב, יג-יד).

ח. סיכום

28. "ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא? לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר: 'והשמותי את מקדשיכם', ואמרו חכמים: אע"פ ששוממין - בקדושתן הן עומדים" (רמב"ם, הלכות בית הבחירה ו', טז).

מומלץ לעיין בהרחבה בשיעוריו המחכימים של הרב יצחק לוי על "ירושלים המקראית", באתר בית המדרש הווירטואלי של ישיבת הר עציון.